

Bude vaše dítě ve škole dobrým čtenářem?

Vliv neúspěšného čtení je stále častěji středem zájmu široké veřejnosti. Chybné čtenářské návyky, které nejsou hned na počátku zachyceny, vyvolávají řadu negativních vlivů počínaje nezájmem dítěte o čtení a konče jeho školními neúspěchy.

Je možné připravit dítě před nástupem jeho školní docházky a usnadnit mu budoucí počáteční nácvik čtení? Je možné poznat ještě v době než dítě nastoupí do školy, že bude mít problémy v oblasti čtení? Pochopitelně že to je možné. Alespoň z části můžete jako rodiče ovlivnit, zda bude vaše dítě úspěšným čtenářem nebo bude mít hned při vstupu do 1.třídy problémy ve čtení. S úspěšností ve čtení je to stejné jako s úspěšností v kterékoli jiné oblasti lidské činnosti. Je ovlivňována nejen vývojovými změnami na straně dítěte, ale zejména rodinným a školním prostředím a kvalitou péče, která je dítěti poskytována. V rodinách, kde se hodně čte, má dítě pochopitelně daleko lepší předpoklady k osvojování čtenářských dovedností než v rodinách, kde většinu dne svítí televizní obrazovka. Zájem speciální péče je ovšem stále zaměřen spíše na nápravu než na oblast prevence. Daleko lepší je však předcházet požáru než bojovat s plameny ničivého ohně.

V tomto krátkém programu, který je určen zejména rodičům předškolních dětí ve věku 5 – 6 let, vám nabízíme řadu krátkých cvičení, které vám umožní zjistit nejen připravenost vašeho dítěte ke čtení, ale usnadní vám i získat vhled do oblastí, kterým by bylo vhodné věnovat zvýšenou pozornost ještě v době než dítě vstoupí do 1.třídy základní školy.

Jaké jsou současné dovednosti vašeho dítěte a jeho předpoklady ke čtení? Na tyto otázky je možné nalézt odpověď v následujícím krátkém testu, ale v řadě drobných cvičení, které vám nabízíme.

Krátký test pro rodiče předškolních dětí

S testem, který je právě před vámi, je to velmi jednoduché. Jsou zde otázky, které věnují pozornost nejen dovednostem vašeho dítěte, ale i obvyklým činnostem, kterým se věnujete spolu s dítětem. Otázky tedy sledují, jaké má vaše dítě „zázemi“ v rodině před tím, než začne s nácvikem samotného čtení. U každé otázky můžete odpovědět kliknutím na jednu z nabízených variant odpovědi.

OBVYKLÉ DOMÁCÍ ČINNOSTI

1. Jak mnoho času trávíte v průběhu týdne čtením vašemu dítěti?

1 2 3 4 5
méně než 1 hodinu 1 – 2 hodiny 2 – 3 hodiny 3 – 4 hodiny více než 4 hodiny

2. Kolik času trávilo vaše dítě v průběhu posledních 3 měsíců sledováním dětských televizních pořadů během týdne?

1 2 3 4 5
méně než 1 hodinu 1 – 2 hodiny 2 – 3 hodiny 3 – 4 hodiny více než 4 hodiny

3. Jak často mělo vaše dítě možnost v posledních 3 měsících poslouchat pohádky či příběhy prostřednictvím rozhlasového vysílání, z gramofonové desky či magnetofonu?

1 2 3 4 5
Nikdy jednou ojediněle někdy často
0 1krát 2 – 3krát 4 – 10krát více než 10krát

4. Jak často mělo vaše dítě možnost v posledních 3 měsících přijít do styku s dětskými knížkami?

1 2 3 4 5
nikdy jednou ojediněle někdy často
0 1krát 2 – 3krát 4 – 10krát více než 10krát

5. Označte všechny činnosti, kterým jste se věnovali s vaším dítětem v posledním měsíci !

- Ukazování některých písmen
- Psaní některých písmen
- Čtení některých slov
- Vyslovování některých hlásek
- Psaní některých slov
- Vyslovování některých slov

6. Jak často chodíte s dítětem do dětské knihovny?

1 2 3 4 5
nikdy příležitostně občas často pravidelně
0 1krát měsíčně 2krát měsíčně 3krát měsíčně 4krát měsíčně

JAKÉ JSOU DOVEDNOSTI VAŠEHO DÍTĚTE?

7. Kolik písmen je vaše dítě asi tak schopno bezpečně poznat? (Dokáže vaše dítě ukázat na písmeno, když například vyslovíte písmeno E, C, A, M? Na kolik takových písmen dítě dokáže ukázat? Nyní se to pokuste jenom odhadnout, ale později se skutečně pokuste zjistit, která písmena z abecedy už vaše dítě bezpečně pozná a jaká to jsou konkrétní písmena.)

1	2	3	4	5
5	10	15	20	Více než 20

8. Kolik písmen už vaše dítě bezpečně zná? (Dokáže dítě pojmenovat písmeno, když na ně sami ukážete? Kolik takových písmen už vaše dítě dokáže pojmenovat? Opět se to pokuste jenom odhadnout, ale později se skutečně pokuste zjistit, která písmena z abecedy už vaše dítě bezpečně pozná a jaká to jsou konkrétní písmena.)

1	2	3	4	5
5	10	15	20	více než 20

9. Kolik písmen asi tak dokáže vaše dítě už napsat?

1	2	3	4	5
5	10	15	20	více než 20

10. Kolik asi tak slov dokáže vaše dítě již přečíst?

1	2	3	4	5
5	10	15	20	více než 20

11. Jak často vaše dítě píše nebo kreslí písmena během doby, když si doma spontánně hraje?

1	2	3	4	5
téměř nikdy	zřídka	občas	často	téměř pořád

12. Jaká jsou vaše očekávání, že bude vaše dítě úspěšné ve čtení? Myslíte si, že vaše dítě bude ve čtení ...

1	2	3	4	5
výrazně podprůměrné	podprůměrné	průměrné	více než průměrné	nadprůměrné

JAKÉ JSOU VAŠE POSTOJE KE ČTENÍ?

13. Do jaké míry je podle vašeho názoru čtení důležité pro vaše dítě a jeho budoucí život?

1	2	3	4	5
není významné	je málo významné	je podstatné	je více než podstatné	je velmi významné

14. Jak rádo se vaše dítě podílí na čtení ve vaší rodině?

1	2	3	4	5
nerado	zřídka rádo	občas rádo	většinou rádo	vždy rádo

15. Jak výrazně podporujete své dítě, aby si osvojilo dovednost čtení?

1	2	3	4	5
Necháváme to na většinou na dítěti a mateřské škole	Jen zřídka se dostaneme ke hře s písmeny	Občas dítěti ukážeme, co které písmeno znamená	Často se věnujeme hře s písmenky	Pravidelně se snažíme dítě vést k práci s písmeny

16. Jak často sami čtete to, co vás zajímá, v přítomnosti vašeho dítěte? (například noviny, časopisy, knihy)

1	2	3	4	5
téměř nikdy	ne zrovna často	někdy	Často	pravidelně

17. Jak často se sami věnujete čtení? (například novin, časopisů, knih)

1	2	3	4	5
téměř nikdy	ne zrovna často	někdy	často	pravidelně

- A 71 – 80 Jestliže už vaše dítě nezačalo samo spontánně číst, má pro to velmi dobré předpoklady a čtení mu bude činit velkou radost a potěšení, mimo jiné také díky velmi dobrému rodinnému zázemí, které mu velmi moudře poskytujete.
- B 61 – 70 Z uvedených výsledků není pochyb o tom, že s velkou pravděpodobností vaše dítě nebude mít výraznější problémy, protože má o tuto činnost spontánní zájem, který je založen na řadě získaných dovedností pracovat s písmeny, ale i na mnoha podnětech domácího prostředí, které ho v těchto činnostech budou nepochybně posilovat.
- B 51 – 60 Vaše dítě má poměrně dobrou úroveň dovedností, které jsou předpokladem úspěchů při počátečním nácvičování čtení, stejně jako i dobré rodinné zázemí.
- D 41 – 50 Z výsledků je zřejmé, že dítě má poněkud menší předpoklady k osvojení nových čtenářských dovedností, které snadno odstraníte, když mu v této oblasti vytvoříte vhodné domácí prostředí a budete věnovat pozornost rozvoji některých dovedností, které jsou nezbytné při počátečním nácvičování čtení.
- E 31 – 40 Pokuste se zamyslet, z jakého důvodu má vaše dítě méně současných předpokladů k nácvičování čtení. Proč mu některé činnosti nejdu? Může to být mimo jiné způsobeno i tím, že v této oblasti nemá dostatek vhodných příležitostí. Pokuste na se řadu těchto oblastí zaměřit a některé dovednosti s dítětem systematicky cvičit.
- F 21 – 30 Ze získaných výsledků je zřejmé, že si vaše dítě doposud neosvojilo řadu dovedností, které mu v dalším roce jeho školní přípravy budou pomáhat. Pravděpodobně nemá ani dostatek podnětů ve svém rodinném prostředí a proto se některým činnostem ani nevěnuje.
- G 16 – 20 Ze získaných výsledků je zřejmé, že si vaše dítě doposud neosvojilo většinu dovedností, které mu v dalším roce jeho školní přípravy budou činit výrazné problémy. Velmi podstatné je vytvořit dítěte vhodné rodinné zázemí, ve kterém se začalo s řadou uvedených dovedností postupně seznamovat.

Které dovednosti potřebuje dítě ke čtení?

Zrakově sluchové učení

V průběhu počátečního nácviku čtení každý školák velmi brzy zjistí, že nejen každé písmeno se nějak jmenuje, ale že tištěné či psané skupiny písmen jsou nositeli přesně stanoveného obsahu, že mají nějaký význam. Už čtyřleté dítě velmi rychle pozná, že skupiny písmen J A N označuje jeho jméno. Tato schopnost uvědomování obsahové významnosti řady po sobě následujících znaků se u dětí předškolního věku velmi rychle rozvíjí až do stádia, kdy jsou schopny, a aniž by znaly jednotlivá písmena, zjistit význam některých slov (například STŮJ), jestliže je s tímto slovem spojen například světelný nebo zvukový signál. A právě tato dovednost je jedním z obecných předpokladů budoucího čtení. Takovým slovům se říká *logogram*. Jdete-li s dítětem na zmrzlinu k McDonaldovi, setkáte se logem, které má povahu logogramu. I dítě, které neumí číst, přesně ví, že žluté logo této firmy znamená McDonald. To je tedy podstatou logogramu. Vyjádřit tvarem nějaký přesně stanovený a konkrétní význam.

Cvičení rozvíjející zrakově sluchového učení

Sluchová analýza

Daleko obtížnější dovedností je rozpoznání názvu psaných písmen. Každé písmeno se totiž nějak jmenuje. Dítě před nástupem školní docházky by mělo být schopno bezpečně poznat základní zvuky v hovorovém jazyce. Tato dovednost mu pak umožní při nácviku čtení pochopit zvukovou strukturu jazyka. Na první pohled se to zdá poněkud složité, ale opak je pravdou.

Velmi oblíbeným cvičením je dělení neboli segmentace věty na slova nebo slabiky, při kterém dítě tleská a toto tleskání mu usnadňuje pochopen (analyzovat) strukturu slov a celých vět. Úlohy tohoto typu jsou velmi oblíbené už u dětí ve věku 3 – 4 let, zvláště jsou-li spojeny s pohybovými aktivitami jako je tleskání, ťukání nebo podupávání. Podobným analyticko-syntetickým způsobem dítě také ve škole začíná se čtením.

Cvičení pro sluchovou analýzu

Sluchová syntéza

Opakem analýzy je syntéza. Ta je pochopitelně daleko složitější a dítě si ji bude osvojovat v průběhu počátečního čtení. Bude se tedy učit, že písmena P – E – S čteme dohromady jako PES. Nebude-li ovšem dítě schopno analyzovat jednotlivé zvuky a nebude-li je „slyšet“, bude mít při čtení jednotlivých slov a vlastně při skládání písmen daleko větší problémy, protože sluchová analýza a syntéza jsou dvě základní vývojové dovednosti vlastně všech začínajících čtenářů.

Cvičení pro sluchovou syntézu

O dětských rýmech a aliteraci

Další velmi důležitou dovedností dítěte, která mu bude pomáhat při počátečním nácviku čtení, je dovednost vytvářet rýmy. Příkladem dobrého nácviku takové dovednosti je časté užívání říkadel a básniček v praxi mnoha mateřských škol. Nácvik totiž není zaměřen jen na rozvoj paměti, ale stejně tak k rozvoji sluchové analýzy, která dítěti pomáhá při zapamatování básničky nebo říkanky.

Skákal pes, přes oves

Učeně se tomu říká dovednost aliterace, tj. dítě dovede opakovat některé hlásky na začátku či na konci slov ve verších. To mu umožňuje uvědomit si, které hlásky jsou na konci nebo na začátku některých slov. Příkladem aliterační úlohy může být tento úkol: Která slova začínají na písmeno P? Aliterační úlohy jsou svým charakterem pro předškoláky zjevně obtížnější a jestliže je dítě před nástupem do 1.třídy bezpečně nezvládá, nestane se žádná tragédie. Jestliže je naopak zvládne, docela určitě mu to při počátečním čtení bude pomáhat.

Dovede-li dítěte rozpoznat, která slova se rýmují a která nikoli, osvojilo si již částečně dovednost sluchové analýzy zvuků. To je nesmírně důležité pro jeho budoucí dovednost čtení. Poznat sluchem odlišně znějící slovo je velmi dobrým předpokladem pro sluchovou kontrolu právě při počátečním nácviku čtení.

Cvičení pro rodiče začínajících čtenářů

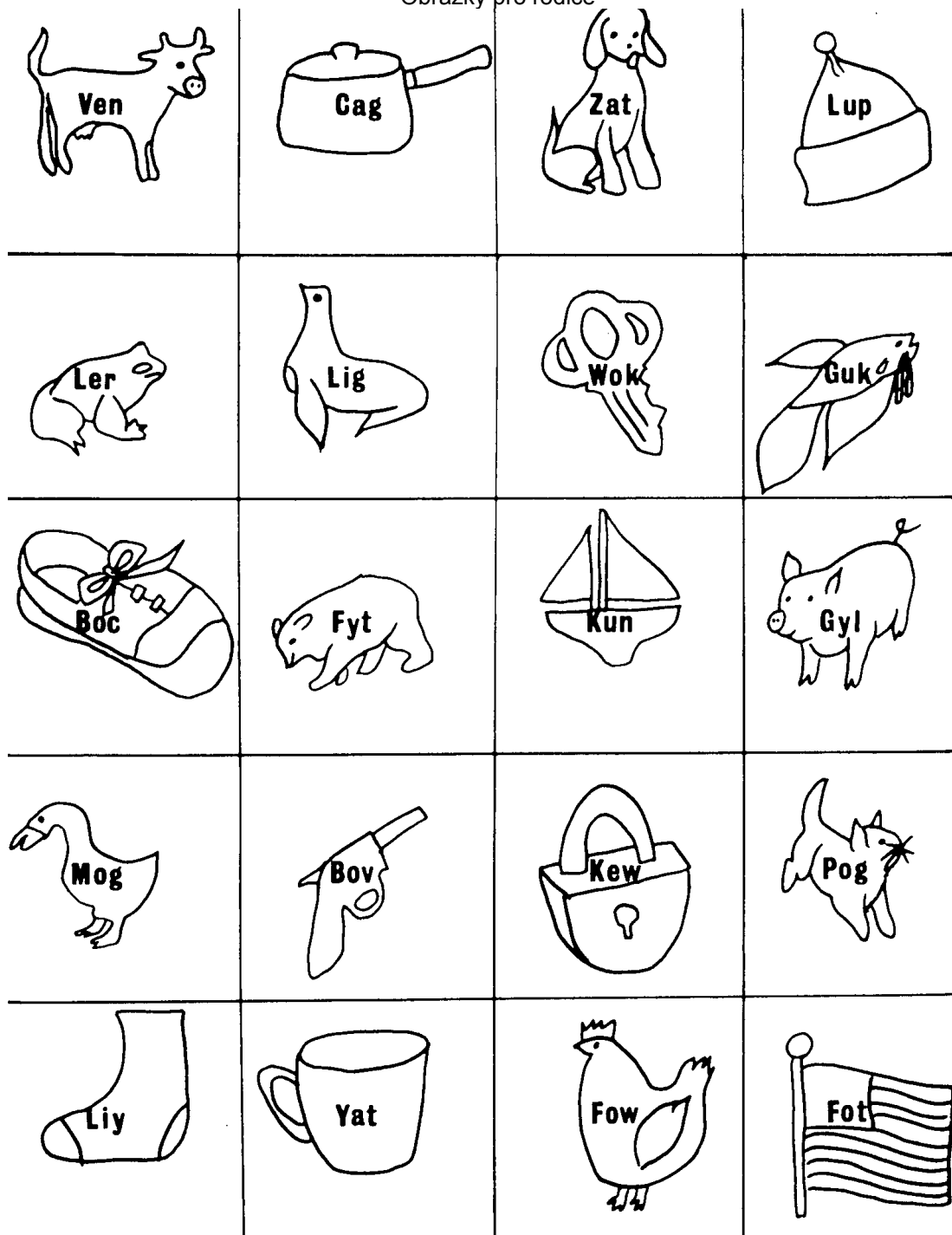
Cvičení zřakově sluchového učení

1. cvičení

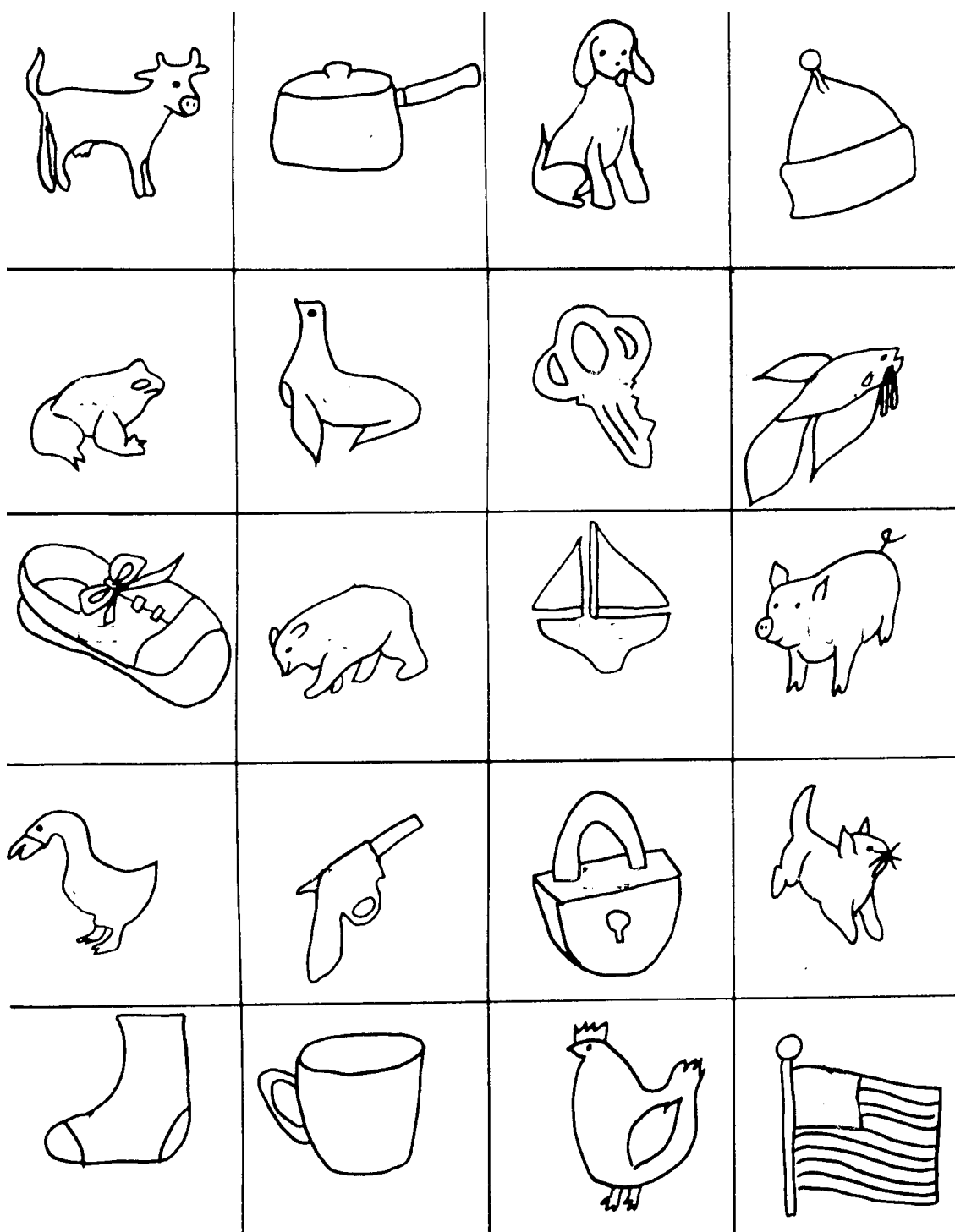
Teď si budeme hrát takovou legrační hru. Každý obrázek se nějak jmenuje a my se spolu budeme učit jejich jména. Nejprve se budeme učit jména prvních čtyř obrázků. **Kráva** se jmenuje **Ven**. Opakuj po mně – **Ven**. **Hrnc** je **Cag**. Ano **Cag**. **Pes** se jmenuje **Zat**. Ano, **Zat**. A **čepice** je **Lup**. Ano **Lup**. Jak se jmenují ty obrázky? Ano, **Ven – Cag – Zat – Lup**. Ještě jednou - **Ven – Cag – Zat – Lup**. A ještě jednou. Obrázky se jmenují - **Ven – Cag – Zat – Lup**.

Jak se jmenuje **kráva – čepice – hrnc – pes** ?

Obrázky pro rodiče

Obrázky pro vaše dítě

2.cvičení

Ted' se budeme učit jména druhých čtyř obrázků. **Žába** se jmenuje **Ler**. Opakuj po mně – **Ler**. **Tuleň** je **Lig**. Ano **Lig**. **Klíč** se jmenuje **Wok**. Ano, **Wok**. A **rybička** je **Cuk**. Ano **Cuk**. Jak se jmenují ty obrázky? Ano, **Ler – Lig – Wok – Cug**. Ještě jednou - **Ler – Lig – Wok – Cug**. A ještě jednou. Obrázky se jmenují - **Ler – Lig – Wok – Cug**. Jak se jmenuje **žába – tuleň – rybička – klíč** ?

3.cvičení

Ted' se budeme učit jména třetích čtyř obrázků. **Bota** se jmenuje **Boc**. Opakuj po mně – **Boc**. **Medvěd** je **Fyt**. Ano **Fyt**. **Lod'** se jmenuje **Kun**. Ano, **Kun**. A **prase** je **Gyl**. Ano **Gyl**. Jak se jmenují ty obrázky? Ano, **Boc – Fyt – Kun – Gyl**. Ještě jednou - **Boc – Fyt – Kun – Gyl**. A ještě jednou. Obrázky se jmenují - **Boc – Fyt – Kun – Gyl**. A teď, jak se jmenuje **bota – medvěd – lod' - prase** ?

Cvičení pro sluchovou analýzu

1. cvičení

Ted' si zahrajeme jinou hádanku. Na papír nalepíme několik obrázků, které označují krátká slova, a budeme si je spolu prohlížet. Tohle je **pes**. Co je to? A tohle se **sova**. Tady je **pila**. Tohle je **bota** a tohle je **noha**.

A ted' pozorně poslouchej! Řeknu ti slovo, ale ne najednou. Budu ho říkat po částech, po písmenech a ty mi ukážeš na obrázek, který je ten správný, ano? Tak třeba:

p - e - s
b - o - t - a
s - o - v - a
k - o - l - o

o - k - o
m - í - č
l - e - s
n - o - h - a

2. cvičení

A ted' si budeme prohlížet jiné obrázky a ty uslyšíš jiná slova. Slova zase budu říkat po částech, po písmenech a ty musíš ukázat na správný obrázek.

m - e - č
l - e - s
s - ý - r
n - ů - ž

k - o - s
n - o - s
v - o - s - a
p - u - s - a

3. cvičení

Ted' si zahrajeme jinou legrační hru se slovy. Každé slovo můžeme rozdělit na několik částí. Tak třeba **kolo** můžeme rozdělit na dvě části: **ko - lo**. Nebo třeba **kou - le**, **slun - ce**, **mě - síc**, **bo - ta**. Já ti ted' řeknu nějaké slovo a ty se ho budeš snažit rozdělit a budeme při tom tleskat. Tak třeba:

so - va
pi - la
no - ha
ko - lo

ko - za
au - to
bo - ta
ko - sa

Cvičení pro sluchovou syntézu

Ted' si zahrajeme jinou hádanku. Řeknu ti několik písmen a ty je musíš spojit a říci mi, jaké je to slovo. Tak třeba **n - o - s** (*ukážeme prstem*), to je **nos**. Nebo **o - k - o**, to je **oko**. A ted' budeš hádat ty, pozorně poslouchej.

v - o - d - a
p - i - v - o
k - o - s

p - e - s
m - á - m - a
t - á - t - a

Rýmovací cvičení

1.cvičení

Budeme spolu hledat vhodné rýmy k některým slovům. Některá slova znějí podobně. Tak třeba slova: **kos – nos, klíč – míč, vosa – rosa**. Všechna ta slova znějí podobně. Říkáme, že se rýmují.

A teď ty. Pokus se vymyslet vhodný rým k téhle říkance: **Venku se stmívá, a maminka si _____**. Ano, správně je **zpívá**. Slova stmívá – zpívá znějí podobně. Říkáme, že se rýmují.

Teď zkusíme další rýmy, ano? (*Ukážeme dítěti míč*) **Mám kulatý míč, teď však už je _____**. Ano, **pryč** je správně. Míč – pryč, ta slova se rýmují.

Teď se pokusíme vymyslet ještě další slova, která se rýmují se slovy **míč – pryč**. Napadá tě jaké další slovo? Ano, další slovo může být **rýč**. **Míč – pryč – rýč**.

Napadne tě ještě nějaké jiné slovo, které se rýmuje se slovy míč – pryč – rýč? To, čím odmykáme dveře, je? Ano, **klíč**. A máme už čtyři slova, která se spolu rýmují: **míč – pryč – rýč – klíč**.

2.cvičení

Budete hledat dál slova, která se rýmují, ano? **V lese létá vosa, nemá boty a je _____**. Ano, **bosa** je správné slovo. Slova vosa – bosa znějí podobně, říkáme, že se rýmují.

Vzpomeneš si ještě na nějaké slovo, které se rýmuje podobně jako slova vosa a bosa?
Tak třeba, co je na květinách nebo na louce brzy po ránu? Ano, **rosa**.
Slova **vosa – bosa – rosa** se rýmují.

Co je to, Není to srp a přece seče louku? Ano, **kosa**.
Vosa – bosa – rosa – kosa, všechna ta slova se rýmují.

3.cvičení

Teď si zahrajeme takovou hru se slovy. Řeknu ti tři slova. Dvě slova se budou rýmovat, ale třetí slovo bude úplně jiné a s ostatními se rýmovat nebude. Schválně jestli ho poznáš a najdeš. Tak dávej pozor:

klíč – míč – oko
víla – síla – list
kos – sova – nos
den – pes – les
led – sýr – výr

lano – had – ano
stan – nůž – Jan
stůl – voda – hůl
maso – laso – mrak
svět – bota – květen

Aliterační cvičení

1.cvičení

Teď si zahrajeme jinou hádanku. Budeme si vymýšlet slova, která začínají stejným písmenem. Tak třeba: Která slova začínají na písmeno P? Písmenem P začínají například slova jako: **Pes, Pytel, Povidla, Pohádka, Pošta, Peníze, Postel**. A teď ty. Která další slova začínají písmenem P?

2.cvičení

A teď, která slova začínají písmenem B?

3.cvičení

Která slova začínají písmenem K?

4.cvičení

Která slova začínají písmenem **M**?

5.cvičení

A teď ti dám jinou hádanku. Řeknu ti dvě slova a ty mi řekneš, zda obě slova začínají stejným písmenem. Tak třeba **bačkora – banán**. Začínají stejným písmenem? Ano, obě slova začínají stejně.

Bačkora – Banán. Na začátku je **B**. A teď pozorně poslouchej !

Hruška – Housle začínají stejným písmenem?

Banán – Broskev
Banán – Švestka
Datel – Dub
Kolo – Koza

Maso – Mísa
Meloun – Auto
Sůl – Sova
Slunce – Měsíc

6.cvičení

A teď ještě těžší cvičení. Opakuj po mně tyhle čtyři slova: **Bič – Kůň – Broskev – Bota**. Ano, **Bič – Kůň – Broskev – Bota**. Které slovo nezačíná písmenkem **B**? **Bič – Kůň – Broskev – Bota**. Ano, **Kůň** začíná písmenkem **K**, ale ostatní začínají písmenkem **B**. **Bič – Broskev – Bota**.

A teď poslouchej další čtyři slova. Které slovo tam začíná jinak než ostatní?

Kolo – Koule – Kráva – Pes
Sýr – Sova – Slunce – Měsíc

Auto – Dveře – Dům – Doma
Voda – Vosa – Kosa – Vůz

7.cvičení

A teď ti řeknu slovo a ty mi řekneš, jakým písmenem to slovo začíná. Tak třeba **Pepa**. Ano, **Pepa** začíná písmenkem **P**. A teď pozorně poslouchej !

Auto
Bábovka
Centimetr
Dveře
Emil
Foukat
Guma
Gól

Chroupat
Ivan
Jarmila
Koloběžka
Louka
Míč
Nos
Okno

Proutí
Ruka
Sáně
Tužka
Ulice
Věra
Zima